

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (VNS 4/2021 vp)
Teema: Maahanmuutto

Sisäministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Kuten selonteossa todetaan, **maahanmuutto itsessään ei ole sisäisen turvallisuuden kysymys**, mutta sääntelemättömänä muuttoliike voi aiheuttaa epävakautta valtioiden sisällä ja välillä. Suurin osa globaalista muuttoliikkeestä on hallittua ja tapahtuu työn, perhesiteen tai opiskelun perusteella. Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä yli 90 prosenttia on työ-, perhe- ja opiskeluperusteista. Suomi toimii jo monin osin ulkomaalaisen ja ulkomaalaistaustaisen työvoiman varassa.

Osallistumalla EU:n yhteisen kokonaisvaltaisen järjestelmän kehittämiseen Suomi pystyy yhdessä muiden jäsenmaiden kanssa vastaamaan globaalin muuttoliikkeen tuomiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin. EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan perustana ovat **kumppanuudet muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa**. Niiden kautta vaikutetaan muuttoliikkeen perimmäisiin syihin ja edistetään perus- ja ihmisoikeuslähtöistä muuttoliikkeen hallintaa. Kokonaisuuteen kuuluu sekä paluu- ja takaisinottoyhteistyön parantamista, ihmissalakuljetuksen torjuntaa että laillisten väylien tarjoamista esimerkiksi kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta.

Myös **EU:n yhteistä turvapaikkajärjestelmää uudistetaan** syksyllä 2020 annettujen säädösehdotusten myötä. Tavoitteena on, että hakemukset käsitellään kaikissa jäsenmaissa nopeasti ja laadukkaasti, vähentäen hakijoiden luvatonta liikkumista maiden välillä. Järjestelmän mukautumiskykyä muuttoliiketilanteiden vaihteluihin parannetaan paine- ja kriisitilanteiden erityissääntelyllä, mukaan lukien yhteisvastuutoimet kuormittuneen jäsenmaan tukemiseksi. Neuvottelut jäsenmaiden välillä eivät ole helppoja, mutta Suomi on sitoutunut yhteisen ratkaisun etsimiseen. Lainsäädäntötyön lisäksi EU:n yhteistä tilannekuvaa ja kriisivarautumista on viime vuosina kehitetty monin keinoin.

Maahanmuutto-osasto

Myös kansallisesti **laajamittaiseen maahantuloon varautumista on kehitetty** vuoden 2015 turvapaikkakriisin jälkeen, ja valmiutemme on nyt huomattavasti paremmalla tasolla. Varautumisen kehittämiseksi sisäministeriössä on valmisteltu vastaanottolain muuttamista koskeva hallituksen esitys, jonka tavoitteena on selkeyttää työnjakoa maahantulijoiden vastaanoton valmiussuunnittelussa keskittämällä vastuu Maahanmuuttovirastolle. Lisäksi sisäministeriössä valmistellaan hallituksen esityksiä lakimuutoksiksi, joilla mahdollistettaisiin Euroopan turvapaikkaviraston tuen hyödyntäminen, sekä vahvistettaisiin mahdollisuuksia tarvittaessa laajentaa säilöönottojärjestelmää laajamittaisen maahantulon tilanteessa.

Laajamittaisen maahantulon tilanne voi syntyä vaihteittain tai äkillisesti joukkopakotilanteena. Sen taustalla voi olla sota, konflikti, sisä- tai ulkopoliittinen kriisi, tai esimerkiksi luonnonkatastrofi tai suuronnettomuus lähialueilla. Laajamittaisen maahantulon taustalla voi olla myös Suomeen tai Euroopan unioniin kohdistuva hybrdivaikuttamisoperaatio, jossa maahantulijoiden ohjaamista unionin alueelle käytetään painostuskeinona. **Muuttoliikkeen valjastaminen poliittisten tarkoituksperien edistämiseen ja siihen liittyvä hybrdivaikuttaminen on uudenlainen haaste**, johon vastaamiseen on oltava tehokkaat menettelyt kansallisesti ja EU-tasolla siten, että suojelun tarpeessa olevan henkilön oikeudet eivät vaarannu.

Toimiva paluupolitiikka on välttämätön ja normaali osa tasapainoista maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmää niin kansallisella kuin EU-tasolla, mikä myös lisää kansalaisten luottamusta järjestelmää kohtaan. Ilman oleskeluoikeutta Suomessa oleskelevien henkilöiden paluita ja palauttamista edistetään hallitusohjelman mukaisesti. Vapaaehtoisen paluun järjestelmää kehitetään ensisijaisena vaihtoehtona turvata kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistuminen kestävää paluuta tukien. Palautuksia toimeenpannaan tehokkaasti kunnioittaen perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten palautuskieltoja.

Sisäministeriössä on parhaillaan käynnissä ilman oleskeluoikeutta maassa olevia koskeva hanke, jolla **pyritään osaltaan ehkäisemään nk. varjoyhteiskunnan syntymistä**. Hankkeessa selvitetään hallitusohjelmakirjauksen pohjalta lainsäädäntömuutosta, jotta sellaiset kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat, jotka ovat työllistyneet Suomessa ja täyttävät kaikki muut oleskeluluvan saamisen edellytykset paitsi matkustusasiakirjavaatimuksen, voisivat saada oleskeluluvan ja muukalaispassin kansallisen passin hankkimista varten. Lisäksi hankkeessa selvitetään keväällä 2021 hyväksytyn Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisen toimintaohjelman toimenpidekirjauksen mukaisesti mahdollisia kansallisia ratkaisuja pitkään maassa ilman oleskeluoikeutta oleskelleiden henkilöiden tilanteeseen.

Myös **maahanmuuttoa koskevan lainsäädännön kokonaisuutta on tarkasteltava**.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus päätti toukokuun 2021 kehysriihessä esiselvityksen valmistelusta ulkomaalaislain kokonaisuudistuksesta. Lukuisten muutosten johdosta lain rakenne on kärsinyt ja laki on tullut vaikeasti hahmotettavaksi. Tarkoitus on valmistella esiselvitys uudistuksen tarpeista ja muodosta kuluva hallituskauden aikana.

Maahanmuuttoviraston palveluilla pyritään turvaamaan yhteiskunnan elinvoimaisuutta ja vastaamaan elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin. Viraston tavoitteena on varmistaa Suomen vetovoimaisuus kansainvälisten osaajien näkökulmasta ja taata laadukkaat ja nopeat maahanmuuton lupaprosessit sekä oikeusturvan takaava kansainvälisen suojelun järjestelmä. Virasto panostaa päätöksenteon laatuun ja asioiden

Maahanmuutto-osasto

käsittelyyn niille asetetuissa määrääjoissa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä kehittää tavoitteellisesti henkilöstönsä osaamista. Toimintaa ja lupaprosesseja suunnitellaan aiempaa asiakaslähtöisemmin, prosessien tulee olla sujuvia ja mahdollisimman pitkälle automatisoituja lupatyyppeiden erityispiirteet ja yksilöllinen käsittely huomioon ottaen. Kansainvälisten velvoitteiden mukaisen turvapaikkaprosessin ja siihen liittyvien palautusten tulee olla tehokkaita ja oikeusvarmoja. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto-, säilöönnotto- ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmien ylläpito ja ohjaus on laadukasta ja paikkamäärät vastaavat tarvetta.

Maahanmuuttoviraston resurssien tulee mahdollistaa viraston kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen kehittäminen, jotta virasto pystyy vastaamaan tehokkaasti

toimintaympäristön muutoksiin: oleskelulupahakemusten määrät ovat kasvussa ja on varauduttava myös turvapaikkahakemusten määrän muutoksiin pandemian jälkeen. Tämä edellyttää Maahanmuuttoviraston henkilöstömäärän säilyttämistä noin 900 htv:n tasolla, minkä lisäksi viraston ja sen palvelujen digitaalinen kehitys on turvattava. Rahoituksen nykyinen kehystaso ei tätä mahdollista.